

JACOB SOETENDORP

RABBIJN LIBERAAL JOODSE GEMEENTE AMSTERDAM



1954-1972

Jacob Soetendorp werd in Amsterdam geboren op 5 juli 1914 als oudste zoon van Abraham Soetendorp en Jansje van der Glas in een milieu van arbeiders en kleine winkeliers. De leefomstandigheden van de familie bestaande uit zes personen waren zwaar en toen de vader in 1927 aan een hartaanval overleed werd het gezin Soetendorp in diepe armoede gedompeld.

Jacob besloot op jonge leeftijd rabbijn te worden en na de lagere school ging hij naar het rabbijnenseminarium. De meeste kinderen kwamen uit arme gezinnen, en Jacob verdiende bij door te 'lernen' bij nabestaanden van overledenen. Het gezin leed honger en gedurende zijn opleiding groeiden Jacob's socialistisch-zionistische sympathieën.

Soetendorp's rabbijnenstudie eindigde vlak voor de voltooiing van zijn opleiding; zijn vrije opvattingen binnen het seminarium werden niet getolereerd: de kloof tussen de orthodoxe rabbijnen en de armoede om hem heen was te groot. Wat werd onderwezen botste in zijn optiek met de werkelijkheid. Hij behaalde het diploma voor godsdienstonderwijzer en kandidaat rabbijn in 1941.

Inmiddels was Soetendorp in 1940 getrouwd met Mirjam Blits en in 1941 werd hij door de Nederlandsch-Israëlitische Hoofdsynagoge in Amsterdam aangesteld als pastoraal jongerenwerker. Daarnaast kreeg hij de leiding van de joodse Mulo.

In 1943 doken Jacob en Mirjam onder, hun drie maanden oude zoon Awraham brachten zij onder in Velp. Zij overleefden de onderduik, maar na de bevrijding voelde Jacob zich niet meer in staat om pastoraal werk te doen en in juni 1945 trad hij in dienst van het Nieuw Israëlitisch Weekblad, waar hij in mei 1946 redacteur binnen- en buitenland werd. In die hoedanigheid bracht hij in 1947 een bezoek aan Israël en in oktober 1948 vertrok het gezin Soetendorp met hun zoons Awraham, David en Bentsion naar Jeruzalem, waar Jacob werk vond als leraar geschiedenis op een gymnasium. Daarnaast bleef hij werkzaam als journalist voor het NIW en de Nieuwe Rotterdamse Courant. Een

bezoek aan de Verenigde Staten bracht Soetendorp in contact met het progressieve Jodendom. Hij raakte onder de indruk van de sterke groei die deze beweging doormaakte.

Toen het gezin Soetendorp, inmiddels uitgebreid met dochter Lea, in 1953 terugkeerde naar Nederland werkte Jacob korte tijd als godsdienstonderwijzer bij de NIG in Utrecht. Alhoewel er eerst sprake was van een aanstelling bij de NIG in Groningen werd al snel duidelijk dat de grote verschillen in opvatting tussen de orthodoxe rabbijnen en Soetendorp een samenwerking onmogelijk maakten.

Op 9 april 1954 werd Jacob Soetendorp aangesteld als voorganger van de Liberaal Joodse Gemeente in Amsterdam, die een onderkomen had gevonden in het Forestershuis in de Sarphatistraat. In 1955 beëindigde Soetendorp zijn bijscholing als liberaal rabbijn en legde met succes het examen af.

Kort na zijn aanstelling richtte Jacob Soetendorp het blad van het Verbond van Liberaal Religieuze Joden op, 'Levend Joods Geloof' en schreef zelf een aanzienlijk deel van de artikelen. Er werden duizenden exemplaren door het hele land verspreid en zo werd het blad een podium voor de verspreiding van de Liberaal Joodse gedachte.

De LJG bestond voor de overgrote meerderheid uit voormalige Duitse Joden die de gemeente hadden opgebouwd met als voorbeeld de Duitse Einheitsgemeinde. Daarnaast maakte de gemeente deel uit van de World Union for Progressive Judaism, waarvan het hoofdkantoor vanaf 1960 in New York was gevestigd. En tenslotte was er de dialoog met christenen, waar de WUPJ groot belang aan hechtte. Het was deze dialoog waarvoor Jacob Soetendorp zich met name inzette.

Soetendorp was altijd een overtuigd zionist gebleven, zij het gematigder na zijn terugkeer naar Nederland. Hij was ervan overtuigd dat in de diaspora Joodse centra moesten blijven bestaan, en daarvoor zette hij zich met hart en ziel in, met als leidraad zijn lijfspreuk: 'Rak jachad anoe kehilla', slechts samen zijn wij een gemeente.

Na het behalen van zijn rabbinale bevoegdheid bij Leo Baeck in Londen ging Soetendorp theologie studeren in Leiden, waar hij in 1960 afstudeerde. In 1962 kreeg hij van het Hebrew Union College in Cincinnati een eredoctoraat voor zijn grote verdiensten voor de World Union for Progressive Judaism.

Soetendorp werd de woordvoerder van het Liberale Jodendom in Nederland en wist, zo kort na de oorlog, door zijn heldere taal en openheid veel begrip te kweken binnen niet-Joodse kringen ten aanzien van Joden en Jodendom.

Soetendorp gaf les aan de jeugd. Hij gebruikte daarvoor lesmateriaal uit het buitenland dat hij geschikt maakte voor Nederland. De lessen werden gegeven in het Forestershuis, in de Govert Flinckstraat en bij hem thuis in de Scheldestraat. Ook gaf hij lessen aan volwassenen in een zogenaamde 'Volksuniversiteit'. Voor de diensten op de Hoge Feestdagen moest de gemeente uitwijken naar de kleine zaal in het Concertgebouw. Een eigen gebouw was niet alleen een vurige wens, maar ook een noodzaak, en in 1956 werd het gebouw in de De Lairessestraat 145 gevonden. Het werd de eerste eigen sjoel van de LJG na de oorlog en een plaats van samenkomst, met ruimte voor lessen. De bovenste etage deed dienst als woning voor de familie Soetendorp.

De gemeente groeide. Soetendorp zag het als zijn roeping om de Joodse gemeenschap weer op te bouwen en de mensen weer terug te leiden naar het Jodendom; daartoe werd onder zijn leiding

besloten kinderen van gemengd gehuwde vaders toe te laten tot de Liberaal Joodse Gemeente nadat zij een cursus hadden gevolgd en blijk hadden gegeven van verbondenheid met de gemeente. De inzet en persoonlijkheid van Soetendorp leidde ertoe dat Amsterdam na Parijs al voor 1960 een tweede Joods centrum werd en hij was voor de World Union for Progressive Judaism de belangrijkste sleutelfiguur binnen Europa.

De sjoel in de De Lairesestraat voldeed al snel niet meer aan de eisen van de snel groeiende gemeente en op 1 en 2 september 1966 sprak Soetendorp zijn gemeente toe in de nieuw gebouwde sjoel in de Graafschapstraat, een naam die later zou worden veranderd in de Jacob Soetendorpstraat. Soetendorp, die met zijn ideeën een grote bijdrage leverde aan het symbolische uiterlijk van de nieuwe sjoel, kreeg kort na de inwijding enkele zware hartaanvallen, waarna hij zijn kracht en vitaliteit voor een heel groot deel verloor. In 1972 nam hij ontslag bij de LJG Amsterdam.

Na een periode van rust vertrok hij naar Zweden waar hij rabbijn werd van de Einheitsgemeinde in Göteborg. Soetendorp was zeer geliefd en de gemeente bloeide op; ook daar begon hij een dialoog met christenen, iets dat in Zweden nog niet eerder was voorgekomen.

In zijn laatste levensjaren leefde Jacob Soetendorp traditioneler dan gedurende zijn tijd in Nederland. Hij bleef tot kort voor zijn dood schrijven voor Levend Joods Geloof; uit deze artikelen bleek eens te meer hoe groot de rol van Soetendorp was als voortrekker van de liberale beweging.

In 1976 overleed Jacob Soetendorp, 62 jaar oud, onderweg van Denemarken naar Zweden. Hij werd in Zweden begraven.